

Ульянова Галина Олексіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного
права, доктор юридичних наук*

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЇ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Ідея є першим етапом появи нового об'єкта права інтелектуальної власності, який не отримав належного регулювання на законодавчому рівні. Охорона виключно об'єктів призводить до того, що автор оригінальної ідеї незахищений перед «інтелектуальними крадіями». Шукаючи інвестора, підбираючи фахівців, які б допомогли втілити ідею в охороноздатний об'єкт, автор ідеї постійно перебуває під ризиком її привласнення та використання без його участі.

У зв'язку з тим, що ідеї попри свою інтелектуальну, творчу складову не включені до переліку охороноздатних об'єктів права інтелектуальної власності, серед науковців сформувалось два діаметрально протилежні підходи щодо охорони ідеї як результату інтелектуальної, творчої діяльності.

Відповідно до першого, підтримується законодавчий підхід щодо неохороноздатності ідеї як об'єкта авторського права. Відповідно привласнення ідеї не буде визнано плагіатом.

Як відмічає В. Мельников, ідеї не охороняються законодавством про авторське право та патентним законодавством ні в одній з країн світу [1].

Таку ж позицію висловлює і Т. Коваленко, яка зауважує, що авторське право надає охорону способу вираження таких ідей. Це вираження є унікальним поєднанням слів, музичних символів (нот), кольорів, форм тощо. Саме вираження робить твір оригінальним. Це означає, що основою багатьох творів може бути однакова ідея й усі вони будуть охоронятися авторським правом, отже кожний автор виражає цю однакову ідею своїм неповторним оригінальним способом. Власне ідеї не охороняються авторським правом, і в тому, що в іншому творі розкривається така ж сама ідея іншого автора, немає нічого нечесного [2].

Відповідно до другого підходу, обґрунтовується необхідність захисту ідеї, в тому числі крадіжка ідеї розглядається як плагіат.

Є. Белиловський вважає, що ідея, яка зумовлює створення об'єкта авторського права, повинна також бути об'єктом авторського права. З огляду на це, дослідник вважає за доцільне реєструвати ідею як об'єкт авторського права формулою [3].

У зарубіжних виданнях плагіат переважно визначається як неправомірне привласнення твору, його частини або ідеї іншого автора.

Плагіат – це використання чужих опублікованих або неопублікованих ідей або слів (або іншої інтелектуальної власності) без зазначення авторства, отримання дозволу та представлення їх як нових та оригінальних, а не як отриманих з існуючих джерел. Завдання та мета плагіату – ввести в оману читачів щодо внеску плагіатора. Цей термін застосовується незалежно від того, чи взяті ці ідеї чи слова з рефератів, заявок на отримання дослідницьких грантів, заявок до етичного контрольного комітету, матеріалів, опублікованих в будь-якому виді (друкованому, електронному) або неопублікованих [4].

Попри те, що у визначеннях плагіату зазначається про привласнення ідеї, в практичній діяльності ідея не завжди отримує охорону як охороноздатний об'єкт.

Так, при вирішенні справи щодо обвинувачення фірмою IPC Media Ltd власника журналу Highbury у копіюванні формату передньої обкладинки журналу, який видається фірмою IPC Media, суд не прийняв позицію позивача щодо розподілу дизайну обкладинки на певні елементи, кожному з яких повинна надаватись правова охорона. У судовому рішенні було зазначено, що встановлення меж запозичення абстрактних ідей та копіювання ідей іншого роду, а саме ідей, які характеризуються їх детальним опрацюванням, є важкою задачею; схожість ознак обкладинок конфлікуючих журналів (верхня горизонтальна смуга одного й того ж кольору, головне інформаційне поле, розташоване нижче логотипу зі зміщенням до лівої сторони обкладинки, однакові шрифти) обумовлено не копіюванням відповідачем ознак, які притаманні журналу позивача, а використання конфлікуючими сторонами одних і тих же банальних елементів (поширених у видавничій справі), які не є охороноздатними; ігнорування позивачем при співставленні обкладинок

конфліктуючих журналів ознак, які не скопійовані, створює лише ілюзію копіювання суттєвої частини об'єкта авторського права [5].

При визначенні категорії «ідея» виділяються такі її ознаки, як: результат розумової, інтелектуальної діяльності; вирізняється оригінальністю, новизною; є основою об'єкта, предмета.

На нашу думку ідея як результат інтелектуальної, творчої діяльності має бути визначена через категорію «інформація». Ідея є сутнісним, змістовним вираженням будь-якого результату творчої діяльності, яке розкриває призначення, особливість такого об'єкта, способи використання тощо.

Ідея – це особливий вид інформації, яка вирізняється творчою складовою, на підставі якої з'являється новий об'єкт, який залежить від об'єктивної форми вираження і без об'єктивізації не зможе отримати правову охорону. Якщо скульптура стає об'єктом авторського права з моменту створення, її ідея може бути виражена у малюнку, ескізах тощо. Такий малюнок несе інформацію про майбутній об'єкт творчої діяльності, однак може отримати охорону лише як художній твір, а не скульптура. Отже ідея може бути одразу втілена в об'єкт інтелектуальної власності, а може бути розкрита до його створення. Така практика є поширеною у науковій сфері. Перш ніж буде створено новий об'єкт права промислової власності, розроблено нові ліки, інформація про наукові дослідження, напрацювання висвітлюється у наукових публікаціях. Фактично розкривається ідея нового об'єкта, який ще не створено. Однак такої інформації достатньо, щоб треті особи на підставі її використання втілили ідею в життя, створили об'єкт і раніше за авторів отримали охоронний документ. Ураховуючи, що авторське право охороняє форму твору, та не поширюється на сферу промислової власності, захиститись від крадіжки ідеї за таких умов вкрай важко.

Отже ідея, як інформація, з'являється до моменту об'єктивізації результату інтелектуальної, творчої діяльності, втілюється в ньому та існує незалежно від матеріального носія, в якому виражено об'єкт.

Привласнення ідеї, зовнішня форма вираження якої несуттєво видозмінюється зі збереженням сутнісного змісту, може бути визнано плагіатом,

який вчиняється у завуальованій формі. У зв'язку з чим творець має бути захищений від зловживань недобросовісних плагіаторів.

З іншої сторони, обмежити право на ідею авторською монополією – це фактично обмежити право мільйонів на творчість. Попри те, що ідея може бути «старою як світ», завдяки технічному прогресу вона може отримати «нове життя», стати підґрунтям для розробки нових об'єктів, процесів тощо.

У зв'язку з цим вважається доцільним складовою права на свободу творчості визнати право на інтерпретацію ідеї, сутність якого полягає у визнанні правомірним використання ідеї з метою її творчої переробки, удосконаленням форми її вираження, внаслідок чого з'являється новий охороноздатний об'єкт права інтелектуальної власності.

Список використаної літератури:

1. Мельников В. Толкование судами понятий «идея» и «форма выражения идеи» /В. Мельников //Интеллектуальная собственность. – 2008. – №5. – С. 64–76.
2. Коваленко Т. Плагіат: види та відповідальність /Т. Коваленко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – №4. – С. 36.
3. Белиловский Е.Л. Формализация оценки творческой деятельности и ее правовые оценки /Е.Л. Белиловский //Советское государство и право. – 1990. – №6. – С. 127– 130. /наводиться за Корновенко С. Ідея як об'єкт захисту права інтелектуальної власності: pro and contra /С. Корновенко //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012. – №3. – С. 55–58.
4. Publication Ethics Policies for Medical Journals [Электронный ресурс]: – Режим доступа: <http://www.wame.org/resources/publication-ethics-policies-for-medical-journals#misconduct>.
5. Pinto T. The influence of the ECHR on intellectual property rights /Т. Pinto //European intellectual property review. – 2002. – Issue 4. – P. 216 – 218.